

Adalék

a kolozsvári lakatos és sarkantys czéh történelméhez.

Azt hisszük, nem teszünk ok nélkül való fáradságot, ha időről időre, a mint t. i. reá akadunk, egy egy oklevelet közlünk, a mely Kolozsvár városa középkori történelméhez nyújt adatokat.

Erre ez uttal ismét nyújt alkalmat egy oklevél, a melynek Vargoszky Péterné Görög Juliánna urhölgy ajándékából muzeumunk csak e napokban jutott birtokába, és a mely egy u. n. Transsumptum, azaz szóról szóra való átírása és megújítása egy már korábban kiadott oklevélnek hivatalosan hitelesített alakban. Ez az oklevél ívrétű alakban pergamentre van írva a 15-ik évszáz második felében divatozott barát betűkkel, apró de igen csinos írással, számos rövidítéssel, hitelesíti pedig a veres és zöld selyemből sodrott vastag zsinegen rajta függő városi nagy pecsét, a mely viaszba van lenyomva, de a melyből jelen állapotában csak egy töredék maradt meg, a melyen nem látszik egyéb, mint a három bástya felső vége, és a bal felől levő bástya irányában a köriratból e két betű **M** és **P** vagy inkább tán **R**, ugy a körirat alól lehetett: **SIGILLVM REG. CIVIT. COLOSVAR.**

Az iromány közepe táján két sor írás annyira bé van fogva reá rakodott piszokkal, hogy előolvasása csak nagy fáradsággal sikerült, sőt a sorok kezdete táján, a hol keresztbetörés által egy kissé meg is kopott, az olvasás bizonytalan is. Mind a mellett a szöveg csaknem ép, és szóról szóra így következik:

(Lásd a mellékelt táblán.)

E szövegből legelőbb is azt látjuk, hogy a lakatos és sarkantys czéh egy volt, és első eredeti szabadalmi oklevelét 1462-ben nyerte a város előljáróságától, a mely évben t. i. Kerekes Lukács volt a főbíró. Kelt pedig ez az oklevél a szöveg szerint „festo beatae Edebruns virginis“ azaz június 23-kán. Az első czéh mesterek ekkor, ugyancsak a szöveg szerint János és Péter voltak, a kiknek családneve az oklevélben nincs említve, hihetőleg nem is volt, hanem az akkori divat szerint egyszerűen a keresztnévvel

érték bé, vagy legfőlebb mesterségök után „Lakatos“ melléknévvel éltek. Ez az oklevél, a mint a Transsumptum állítja, már 1475-ben, tehát 12 év mulva annyira el volt rongyolva — „jam vetustate satis corrosa“, — hogy az akkori czéh mesterek, Balázs József és Mihály szükségesnek látták a városi előljáróságtól e Transsumptum kiadását kérni, a mely aztán az évben, még pedig „feria sexta proxima post festum beati Ambrosii episcopi“ az az december 7-ke után következő legközelebbi pénteken, s így december 8-kán ki is adatott, és tudatja velünk, hogy 1475-ben Pétermátyás Miklós volt a főbíró és Dobó János a jegyző.

Figyelmet érdemlő dolog, hogy az Erdélyi részekben fekvő kir. szabad városoknak önállósága az akkori időben annyira ment, hogy a czéhek szabadságait csupán a városi előljáróság, t. i. a tanács és az esküdt közönség osztogatta, és érvényességükre nem kellett semmi felsőbb megerősítés: továbbá nevezetes, hogy a mint már az évkönyvünk II. kötetében ismertett 1473-beli ötvösczéh szabályaiban megjegyeztük, a czéh szabályok mintáit a száz városokból hozatták, a jelen esetben Szebenből, Brassóból és Segesvárról, újabb bizonyossága annak, hogy a czéhrendszer alkalmasint a 15-ik évszáz második feléig a magyar városokban ismeretlen intézmény volt, és akkor is német befolyás alatt jött bé, mert a kérelmező mesterek kérelmekben mindig német városok példájára hivatkoznak.

Nevezetes még az is, hogy ez oklevélben a „Partes Transilvaniae“ világosan meg vannak nevezve, mint a „regnum Hungariae“ kiegészítő részei.

A mint látjuk az oklevélben a szabály főpontjai kivonatilag ki is vannak téve, azzal a bévezető záradékkal, hogy „praesertim tamen his in infrascriptis articulis“, a mely arra mutat, hogy a szabályban még több czikk is volt, de a kitettek azok, a melyeket legfontosabbaknak tartottak; és ezek a következők:

1) A czéhbe csak becsületes szüléktől származó törvényes fiu léphet bé. E becsületes származását írásbeli bizonyítvánnyal kell igazolnia. Tehát becs-

telen szülék ivadéka és bitang nem lehet czéhbeli mester. Azonkívül bé kell hogy bizonyítsa, hogy előélete becsületes és tisztességes volt. Ime a polgári aristocrata a középkorban.

2) A czéhbe lépni kívánó mesterember fizet négy aranyforintot és ad egy ebédet „iuxta ipsius magistri possibilitatem“, tehát olyat, a milyen tőle kitelik.

3) Minden beszélgető inas 1 aranyforintot fizet a czéh ládjába.

4) A czéhen kívül nem szabad senkinek mesterséget folytatni, mert miután a czéhbe álláskor sajátkezűleg készített remekkel kell bizonyitnia, hogy mesterségét érti, a ki arra nem érezte magát alkalmasnak, ne bitorolja a czéhbeli mesterember szabadalmát. Első sarkpontja a czéh kirekesztő szabadalmának.

5) A mindenkori czéh mesterek kötelessége szorgalmasan körülnézni, ne hogy valaki a mesterek közül „falsos labores exerceat“, hamis munkát készítsen, azaz világosan szólva, tolvaj kulcsokat készítsen. *)

6) Kész lakatos munkát, tehát lakatokat, zá-
rakat, sarkantyukat és kengyeleket máshonnét hozni

*) A t. értekező ur engedelmével, én azt hiszem, hogy a „falsi labores“ egyszerűen csak „kontár (pfuscher) munkát“ teszen. Szerk.

és a városon árulni kereskedőnek nem szabad, ha mégis merészelné, a czéh mesterek a főbíró közbejöttével elkobozhatják. A czéh egyedárusságának főbiztosítéka.

7) Viaszlenyomat után ne merészeljen egy mester se kulcsot csináltatni, „nisi experta rei veritate“ azaz ha meg nem győződött, hogy a megrendelőnek e kulcshoz joga van; éppen úgy nem szabad se mesternek se legénynek zárat vagy lakatot a gazda távollétében kinyitni, „ne inde aliquis oriatur fraus aut dolus“. A czéh tehát féltette tagjai becsületét, és szabályszerűen megtiltott mindent, a mi tagjai valamelyikét, ha világos rossz szándék nélkül is, valami büntényben részessé tehetné volna.

8) Végre a ki a feleségét elhagyja vagy jogtalanul elvállik tőle, két hétnél tovább nem gyakorolhatja a mesterséget a városon. Ezzel a czéh egyfelől biztosítani akarja az aszszonyok állását, másfelől elejét venni annak, hogy a mesterség folytatására alkalmasint jogosított özvegyek száma, válások és elhagyások által ne szaporodjék.

Ennyiből állnak a czéhszabályok sarkpontjai, és ezzel bé is rekesztjük ismertetésünket, remélvén, hogy az érdekeltek érdekesnek és kiadásra méltónak fogják itélni a közölt oklevelet.

Finály.